

ЧОРНОБИЛЬСЬКА КАТАСТРОФА: ФАКТИ, ПОДІЇ, ПРАВДА

*Курепін Вячеслав,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри методики професійного навчання,
Миколаївського національного аграрного університету*

*Пряслова Наталія,
здобувач вищої освіти спеціальності 015 «Професійна освіта (Аграрне
виробництво, переробка сільськогосподарської продукції
та харчові технології)»,
Миколаївський національний аграрний університет*

26 квітня 1986 року – день найбільшої в історії людства техногенної катастрофи. Потужний циклон радіоактивних речовин пройшов територіями Литви, Латвії, Польщі, Швеції, Норвегії, Австрії, Фінляндії, Великої Британії, Німеччини, Нідерландів, Бельгії, зачепило Грецію, Албанію та ще декілька держав. За числом потерпілих від аварії Україна займає перше місце серед колишніх республік Радянського Союзу [1].

Пам'ять про Чорнобиль є живою, складною, з нею складно працювати, бо вона так само емоційна і суб'єктивна, але треба виносити з неї уроки. Оразу Чорнобильська катастрофа була віднесена до аварій ядерних об'єктів найвищого рівня, вона поставила під загрозу життя і здоров'я мільйонів громадян. За екологічними наслідками аварія переросла у планетарну катастрофу: радіоактивним цезієм було забруднено 3/4 території Європи [2].

Відразу інформацію про руйнування 4-го енергоблоку ЧАЕС було віднесено до категорії таємної. Було розроблено та впроваджено комплекс спеціальних заходів із засекречування відомостей про аварію на режимному об'єкті. Але є свідки та учасники подій, які готові зберегти пам'ять про події 37-річної давнини. Це фронт демократії, де речі будуть названі своїми іменами, це внесок у глобальний доступ до відновлення правди.

26 квітня о 01:23 на Чорнобильській АЕС, 4-ий енергоблок, було розпочато експеримент по вивченню можливості використання інерції турбогенератора в разі втрати електроживлення. Його не скасували попри технічних обставин, які не відповідали плану випробування. Через 2 хвилини ситуація вийшла з-під контролю і о 01:25 з інтервалом у кілька секунд прогрімали два вибухи. Реактор повністю зруйнувався, спалахнуло понад 30 вогнищ пожежі, які до 5-ї ранку 26 квітня були повністю ліквідовані. Проте пізніше виникла інтенсивна пожежа у центральному залі 4-го блоку, з якою боролися аж до 10 травня.

На момент аварії в приміщенні 4-го енергоблоку перебували 17 працівників. Всі вони одержали дози опромінення, від яких до 20 травня 1986-го померли в московській лікарні № 6 [3].

Наступного дня після аварії урядовою комісією було ухвалено рішення про негайну зупинку 1-го і 2-го енергоблоків та евакуацію населення з м. Прип'яті. Станом на 8:00 годину 28 квітня рівень радіації на 3-му і 4-му енергоблоках становив 1000 - 2600 мікрорентген на секунду.

Опівдні 27 квітня по прип'ятському радіо оголосили про тимчасову евакуацію. Місто було розділено на 5 секторів, почалася евакуація. Рекомендувалося зачинити вікна, балкони, вимкнути електроприлади, перекрити воду та газ, взяти з собою особисті речі, цінності, документи та продукти харчування на перший час, інші речі вивозити не дозволили. Аби зменшити кількість багажу та не викликати ажіотаж, людям було сказано, що за три дні вони знову зможуть повернутися додому.

Трагічним було прощання з домашніми тваринами. Кицьки, витягнувши хвости, заглядали в очі людям, нявчали, собаки вили, прориваючись до автобусів, але брати тварин категорично заборонялося. В них була дуже радіоактивна шерсть [4].

О 16:30 евакуація населення з міста була закінчена. Вивезли 44,5 тис осіб, залишилися тільки ті, які були залучені до невідкладних робіт (5 тис. осіб). На 6-й день після аварії було ухвалено рішення про евакуацію населення з 30-кілометрової зони навколо Чорнобильської атомної станції (евакуйоване понад 115 тисяч людей). Пізніше її назвали Чорнобильською зоною відчуження. Сотні невеликих селищ, що опинилися в епіцентрі забруднення, були зрівнені з землею бульдозерами.

Військовослужбовці, десятки солдат і офіцерів полку Цивільної оборони Київського військового округу, мобільний загін хімічних військ та окрема рота радіаційної та хімічної розвідки стали мабуть одні з перших ліквідаторів, які із приладами радіаційної розвідки й армійським комплектом дезактивації техніки приступили до знераження об'єктів та території станції та чисельних населених пунктів, включаючи Прип'ять. Загалом у ліквідаційних роботах брали участь військові хімічних, авіаційних, інженерних, прикордонних родів, медичні частини Міністерства оборони СРСР, Цивільної оборони та МВС СРСР. Серед співробітників МВС СРСР були пожежні, саме вони зупинили ще одну потенційну катастрофу – водневий вибух. За неповними даними близько 600 тисяч осіб брали участь у ліквідації наслідків катастрофи, через опромінення багато з них захворіли.

Перші повідомлення про можливу аварію на Чорнобильській АЕС пролунали за кордоном, про неї почали говорити. 27 квітня, о 23:00 данська лабораторія ядерних досліджень зафіксувала зростання радіаційного фону в Швеції, після чого данні про можливе джерело забруднення та рівень радіаційного фону у пунктах збору інформації були передані в МАГАТЕ.

Перше офіційне повідомлення в СРСР було зроблено 28 квітня 1986 року. Програма новин «Время» о 21:00 лаконічно повідомила: «На Чорнобильській атомній електростанції сталася аварія. Пошкоджено один із атомних реакторів. Вживаються заходи щодо ліквідації наслідків аварії. Постраждалим надається допомога. Створено урядову комісію». Зрозуміти справжні масштаби трагедії із цього повідомлення було неможливо. Михайло Горбачов, генеральний секретар ЦК КПРС того часу, звернувся до народу та міжнародної спільноти 14 травня 1986 року.

Перші поради про самозахист громадян від впливу радіації з'явилися тільки 9 травня. Рекомендовані заходи з безпеки наголошували в першу чергу як можна

менше знаходитися на «чистому повітрі». Головний ворог - пил, який був носієм радіоактивних речовин [5]. Водночас на вулицях та у дворах стало менше дітей, що грають, вулиці населених пунктах стали більш пусті.

Будівництво Чорнобильської атомної електростанції розпочалося в травні 1970 року. У 1977 року запустили перший блок Чорнобильської АЕС. Четвертий енергоблок ЧАЕС на повну потужність запрацював у 1984 році. Це був наймолодший і найсучасніший реактор.

Перші аварії на ЧАЕС сталися ще в 1978 -1979 роках, відразу після запуску першого енергоблоку, витoki радіації спостерігалися у 1982, 1983, 1984 роках. На станції, на початок аварії, перебувало приблизно 200 осіб обслуговуючого персоналу. 9 співробітників станції дістали опіки різного ступеня. Один (прізвище не встановлено) о 06:00 помер у медсанчастині, 3 особи були у важкому стані.

В медсанчастину м. Прип'ять було доправлено 34 особи, які брали участь у ліквідації пожежі, з них 9 - працівники пожежної охорони. На 8:00 не встановлено місцезнаходження старшого оператора реакторного цеха Ходемчука В. І. У ніч на 26 квітня 1986 року Валерій Ходемчук став першою жертвою аварії на четвертому енергоблоці. Під час вибуху був на робочому місці поблизу головних циркуляційних насосів, тіло не знайдено, похований під завалами 4-го енергоблоку.

З 26 квітня до 6 травня тривав викид активності із пошкодженого реактора на рівні десятків мільйонів кюрі на добу, після чого знизився у тисячі разів, цей період фахівці називають активною стадією аварії. Внаслідок аварії на 4-му енергоблоці Чорнобильської АЕС в атмосферу було викинуто 11 тонн ядерного палива [6].

30 співробітників АЕС загинули внаслідок вибуху або гострої променевої хвороби протягом кількох місяців з моменту аварії. За оцінками незалежних експертів 500 тисяч людей померли від радіації, 8,5 мільйонів жителів України та інших держав в найближчі дні після аварії отримали значні дози опромінення.

Було забруднено радіоактивними нуклідами 2293 українських міст і селищ із населенням приблизно 2,6 мільйона людей, до кінця літа 1986 року з 81-го населеного пункту України було евакуйоване 90 784 особи. Дія радіації поширилася на територію 200 тисяч квадратних кілометрів, із них 52 тисячі квадратних кілометрів - сільськогосподарські землі. Понад 600 тисяч осіб стали ліквідаторами аварії - боролися з вогнем і розчищали завали.

Отже, якщо ми подивимося на минуле, то Чорнобильська АЕС асоціюється із катастрофою, невинними жертвами та страхом, зоною відчуження. Але минають роки, що віддаляють нас від тих жахливих подій. Настав час відродження та відновлення. Чорнобиль має перестати бути зоною відчуження. Він має бути простором можливостей для науковців з різних царин, для інженерів, фахівців з енергетики та майбутніх урбаністів. Це складний процес який потребує часу. Але ми сильні, ми зробимо так, щоб подібне у майбутньому не повторилося.

Список використаних джерел

1. Піндера М. В. Захист населення і територій під час надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру громад // Інформаційно-психологічна та техногенна безпека: історичні аспекти, особливості захисту суспільства та особистості : тези доповідей за результатами тематичного «круглого столу», м. Миколаїв, 9 грудня 2022 р. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 40-43. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12077>.
2. Курепін В. М. Маловідомі факти про Чорнобильську АЕС // Інформаційно-психологічна та техногенна безпека: історичні аспекти, особливості захисту суспільства та особистості: матеріали доповідей за результатами проведеного спільного «круглого столу» обліково-фінансовий факультет, інженерно-енергетичний факультет, м. Миколаїв, 9 грудня 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 7-11. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/10689>.
3. Єгіазарян А. С., Курепін В. М. Чорнобильська АЕС: погляд з минулого у майбутнє // Інформаційно-психологічна та техногенна безпека: історичні аспекти, особливості захисту суспільства та особистості: матеріали доповідей за результатами проведеного спільного «круглого столу» обліково-фінансовий факультет, інженерно-енергетичний факультет, м. Миколаїв, 9 грудня / [електронне наукове видання] 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 38-41. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/10684>.
4. Курепін В. М. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття // Екологія. Довкілля. Енергозбереження 2022 : збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 1-2 грудня 2022 р. Полтава : НУПП, 2022. С. 145-149. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12251>.
5. Шкуткова В. О. Фактори техногенного впливу АЕС на довкілля // Актуальні проблеми життєдіяльності людини в сучасному суспільстві : тези доповідей здобувачів вищої освіти інженерно-енергетичного факультету та інших учасників освітнього процесу за результатами тематичного «круглого столу» на інженерно-енергетичному факультеті, м. Миколаїв, 18-20 листопада 2020. Миколаїв : Миколаївський національний аграрний університет, 2020. С. 94-96. URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8151>.
6. Іваненко В.С. Екологічні проблеми використання та охорона річок басейну Прип'яті // Transboundary Dniester River Basin Management and EU Integration – Step by Step : Proceedings of the International Conference Chisinau, October 27-28 2022 / editor: Ilya Trombitsky; editorial and scientific conference committee: Gheorghe Duca [et al.]. Chişinău: Eco-TIRAS, 2022 (Arconteh). С. 92-96. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11848>.